

Date: 29th April-2025

**MUAYYAN YASHASH JOYIGA EGA BO'LMAGAN SHAXSLAR BILAN
ISHLASH FAOLIYATI**

Abdug'aforov Abbos

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi o'qituvchisi

Meliqo'ziyev Shohzodbek G'ayratjonovich

312-guruh kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslar haqida ma'lumotlar beriladi. Bundan tashqari ularni yashashi, birgalikda ular bilan ishlash faoliyati ham keng yoritilib berilgan. Ularga berilgan imkoniyatlar doirasidan kelib chiqqan holda xizmat ko'rsatish usul va uslublari, hamkorlik masalalari aytib o'tilgan. Shu bilan birgalikda O'zbekiston Respublikasida ham muayyan yashash sharoitiga ega bo'lmagan shaxslar uchun maxsus qonuniy hujjat va me'yorlar ishlab chiqilganligi, reabilitatsiya markazlari faoliyatli haqida ham so'z yuritiladi.

Абстрактный: В данной статье представлена информация о лицах, не имеющих определенного места жительства. Кроме того, широко освещаются условия их жизни и совместная с ними деятельность. Исходя из объема предоставляемых им возможностей, методов и способов оказания услуг, были затронуты вопросы сотрудничества. При этом отмечается, что для людей, не имеющих определенных условий проживания в Республике Узбекистан, разработаны специальные правовые документы и нормы, действуют реабилитационные центры.

Abstract: This article provides information about persons who do not have a specific place of residence. In addition, their living conditions and activities of working together with them are widely covered. Based on the scope of opportunities given to them, methods and methods of service delivery, issues of cooperation were mentioned. At the same time, it is also mentioned that special legal documents and norms have been developed for people who do not have certain living conditions in the Republic of Uzbekistan, and rehabilitation centers are active.

Kalit so'zlar: reabilitatsiya, ijtimoiy, huquqiy MvaFRB, Respublika, shaxs, integratsiya, nohukumat tashkilotlar, tibbiy yordam

Abstract: rehabilitation, social, legal MvaFRB, Republic, individual, integration, non-governmental organizations, medical aid

Вводные слова: Ареабилитация, социальная, правовая МваФРБ, республика, человек, интеграция, неправительственные организации, медицинская помощь

KIRISH

Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxs — shaxsini tasdiqlovchi hujjati, shuningdek, biron-bir manzilda doimiy yoki vaqtincha yashash joyi bo'yicha ro'yxatga olinmagan yoxud yashash joyi bo'yicha hisobda turmagan, g'ayriijtimoiy xulq-atvorli, huquqbuzarlik sodir etishga moyil bo'lgan 18 yoshdan oshgan shaxs hisoblanadi. Ular

Date: 29th April-2025

bilan ishlash faoliyati, asosan, ijtimoiy xizmatlar, huquqiy yordam va inson huquqlari sohalarida olib boriladi. Bunday shaxslar ko'pincha bezgak, iqtisodiy qiyinchiliklar yoki boshqa sabablarga ko'ra muayyan yashash joyiga ega emaslar. Ularni qo'llab-quvvatlash uchun bir qator tashabbuslar mavjud:

1. Ijtimoiy xizmatlar: Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslar uchun maxsus ijtimoiy xizmatlar tashkil etiladi. Bu xizmatlar boshpanalar, oziq-ovqat tarqatish, sog'liqni saqlash va psixologik yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi.

2. Huquqiy yordam: Ushbu shaxslarga huquqiy masalalarda yordam berish uchun yuridik xizmatlar taqdim etiladi. Bu masalalar ichida muhojirlik maqomini olish, mehnat huquqlari va boshqa huquqlarga oid masalalar mavjud.

3. Ta'lim va malaka oshirish: Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarni ta'lim olishlari va kasb-hunarga o'qitish orqali ularning iqtisodiy holatini yaxshilashga yordam beriladi.

4. Jamoatchilik bilan ishlash: Ijtimoiy tashkilotlar va volontyorlik tashkilotlari muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarning muammolarini ochib berish va jamoatchilikni xabardor qilish maqsadida tadbirlar o'tkazadi.

5. Sog'liqni saqlash xizmatlari: Bunday shaxslarga tibbiy yordam ko'rsatish uchun mobil klinikalar yoki bepul tibbiy ko'riklarni o'tkazish kabi imkoniyatlarni taqdim etish mumkin.

Ushbu faoliyatlarning barchasi muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarning hayotini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, ularning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Ushbu faoliyatlar ko'p hollarda hukumat organlari, nohukumat tashkilotlari (NHT) va jamoatchilik tomonidan amalga oshiriladi. Shuningdek, bu jarayonda ko'ngilli ishchilar ham katta rol o'ynaydi. Har bir mamlakatda muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslar bilan ishlash uchun o'ziga xos qonunlar va tartib-qoidalar mavjuddir.

Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarga ijtimoiy yordam ko'rsatish bir qancha yo'nalishlar orqali amalga oshirilishi mumkin. Quyida ba'zi asosiy yo'nalishlar keltirilgan:

1. Tibbiy yordam: Qochqinlarni tibbiy xizmatlar bilan ta'minlash, zarur bo'lgan dori-darmonlar va sog'liqni saqlash xizmatlarini taqdim etish muhimdir. Tibbiy ko'riklar o'tkazish va kasalliklarning oldini olish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilishi kerak.

2. Ta'lim: Qochqin bolalariga ta'lim berish imkoniyatlarini yaratish, maktablarni tashkil etish va ular uchun kerakli resurslarni taqdim etish zarur. Shuningdek, kattalar uchun kasb-hunar o'qitish dasturlari ham muhimdir.

3. Peshqadamlik va psixologik yordam: Qochqinlarga psixologik yordam ko'rsatish, ularning og'ir holatidan chiqishga yordam beradigan maslahat xizmatlari va guruh terapiyalarini tashkil qilish zarur.

Date: 29th April-2025

4. Ijtimoiy integratsiya: Qochqinlarni mahalliy jamiyatga integratsiya qilish uchun turli tadbirlar va dasturlar ishlab chiqilishi mumkin. Bu orqali ularga yangi do'stlar o'ttirishga, madaniyatni o'rganishga va ijtimoiy hayotga qo'shilishga yordam beriladi.

5. Yashash sharoitlari: Qochqinlarga vaqtincha yoki doimiy yashash joylarini taqdim etish, ularning yashash sharoitlarini yaxshilash uchun infratuzilma yaratishga e'tibor qaratilishi lozim.

6. Iqtisodiy yordam: Qochqinlarga moliyaviy yordam ko'rsatish, ish topishda yordam berish yoki kichik biznes ochishga rag'batlantirish orqali iqtisodiy mustaqilliklariga erishishda yordam berilishi mumkin.

7. Hukumat va NNT lar bilan hamkorlik: Davlat organlari, xalqaro tashkilotlar va nodavlat notijorat tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirib, qochqinlarga ko'mak beruvchi dasturlarni amalga oshirish muhimdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bu sohalarda amalga oshirilayotgan harakatlar qochqinlarga yanada qulay sharoitlarda yashash imkoniyatini beradi va ularning ijtimoiy hayotga qo'shilishini osonlashtiradi.

Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan, ko'pincha uysizlikni boshdan kechirish deb ataladigan odamlar bilan ishlash murakkab va nozik vazifa bo'lishi mumkin. Shaxslar turli vaziyatlarda bo'lishi mumkin, masalan, boshpanalarda, ko'chalarda, vaqtinchalik yashash joylarda va boshqalar. Bunday holatlarga asosiy sabab qilib, ular orasida iqtisodiy qiyinchiliklar, ruhiy salomatlik muammolari, giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish, oiladagi zo'ravonlik va tizimli to'siqlar bo'lishi mumkin. Ularga empatsiya bilan yondashish ya'ni samimiy va hamdardlik ko'rsatish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Uysizlikka duchor bo'lgan odamlar ko'pincha kamsitishlarga duch kelishadi; hukm qilmaydigan munosabatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega hisoblanadi. Ular bilan o'zaro munosabatlarda izchillilik katta ahamiyatga ega. Chunki muntazam tashriflar va kuzatuvlar vaqt o'tishi bilan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Odamlarni ehtiyoj va tashvishlarini to'liq tushunish uchun faol tinglashni o'rganish kerak. Shaxslarni o'z tanlovlarini hurmat qilish va hayotlari bilan bog'liq qarorlarni qabul qilish jarayonlariga jalb qilish yo'li bilan ularga katta imkoniyatlar berish ularda o'zlariga nisbatan avtonomiyani hurmat qilinishiga olib kelishda salmoqli o'ringa ega hisoblanadi.

Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarni qo'llab – quvvatlashda resurs aloqasi bilan birgalikda advokatlik ham muhim o'rin tutadi. Shaxslarni boshpana, oziq-ovqat xizmatlari, sog'liqni saqlash provayderlari, ish o'rgatish dasturlari va ruhiy salomatlik xizmatlari kabi resurslar bilan bog'lash zarur.

Boshpanasizlikka hissa qo'shadigan tizimli muammolarni hal qiluvchi siyosatni himoya qilish va oldini olishga qaratilgan tashabbuslarni qo'llab quvvatlash darkor. Uysiz aholi Ichida turli guruhlarining (masalan, bolali oilalar, faxriylar, LGBTQ+shaxslar) o'ziga xos bo'lgan ehtiyojlarni qondiradigan dasturlarni ishlab chiqish zarur.

Bu haqida gap ketganda hamkorlik masalalari ham muhim o'rin egallaydi. Misol uchun idoralararo hamkorlikni oladigan bo'lsak, bunda boshpanasiz qolgan shaxslarni

Date: 29th April-2025

qo'llab-quvvatlovchi tarmoq yaratish uchun mahalliy tashkilotlar, davlat idoralari va jamoat guruhlar bilan birgalikda hamkorlik qilish yanada imkoniyatlarni kengaytirishi mumkin. Turar joyi bo'lmaganlarga yordam berishga qaratilgan tashabbuslarni tushunish va qo'llab quvvatlashga qaratilgan yechimlarga jamoa a'zolarini jalb qilish hamjamiyat ishtirokini yanada oshirishi uchun xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham doimiy yashash joyiga ega bo'lmagan, ko'pincha "uysizlar" yoki "asosiy uy-joy bilan ta'minlangan" shaxslar deb ataladigan shaxslar bilan ishlashga yo'naltirilgan maxsus qonunlar va me'yoriy hujjatlar mavjud. Ushbu tadbirlarga ijtimoiy yordam, huquqiy yordam, tibbiy yordam olish va ijtimoiy reintegratsiyaga qaratilgan chora-tadbirlar kiradi.

Vaqtinchalik boshpana va uy-joy dasturlari: Hukumat va nodavlat tashkilotlar (NNT) doimiy yashash joyi bo'lmagan odamlarga vaqtinchalik boshpana va beradi. Ushbu dasturlar qisqa muddatli uy-joy taklif qiladi va odamlarga barqaror yashash sharoitlariga o'tishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODOLOGIYASI

Reabilitatsiya markazi — muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarni ularning shaxsi aniqlangungacha sudning ajrimi asosida o'ttiz sutkadan ko'p bo'lmagan muddatga saqlab turish va reabilitatsiya qilish uchun mo'ljallangan ichki ishlar organlari tizimidagi davlat muassasasi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 26-apreldagi 309-son qarori bilan tasdiqlangan „Ichki ishlar organlarining muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarni reabilitatsiya qilish markazlari to'g'risida"gi nizomga asosan muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarning identifikatsiya ID-kartasini rasmiylashtirishi uchun davlat bojlari tuman (shahar) ichki ishlar organlari migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish bo'limlarining (bundan buyon matnda MvaFRB deb yuritiladi) talabnomasiga asosan Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar mahalliy budget mablag'lari hamda qonunchilik hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan qoplanadi. Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarni O'zbekiston Respublikasi fuqaroligiga mansubligi MvaFRB tomonidan aniqlanadi.

MvaFRB mas'ul xodimi muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxsning O'zbekiston Respublikasi fuqaroligiga mansubligi uning tug'ilgan vaqti va joyi, qayerda yashaganligi, tug'ilganlik haqidagi guvohnoma yoki shaxsini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar mavjudligi yoki mavjud emasligi, ota-onasi, turmush o'rtog'i, farzandlari va boshqa yaqin qarindoshlari, avvalgi doimiy yashash joyi bo'yicha ro'yxatga olingan manzili haqidagi ma'lumotlarni aniqlash orqali o'rganib chiqadi. Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslar reabilitatsiya markazidan olgan shaxsini tasdiqlovchi vaqtinchalik ma'lumotnoma bilan tuman (shahar) ichki ishlar organlariga murojaat etadi. Bunda shaxsini tasdiqlovchi vaqtinchalik ma'lumotnoma tuman (shahar) ichki ishlar organi devonxonasidan (kotibiyatidan) ro'yxatdan o'tkaziladi va tegishli ichki ishlar organi boshlig'i tomonidan MvaFRBga beriladi.

XULOSA

Date: 29th April-2025

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, deyarli barcha rivojlanib taraqqiy etayotgan mamlakatlarda muayyan yashash sharoitiga ega bo'lmagan shaxslar uchun ham salmoqli imkoniyatlar berib borilmoqda. Ular uchun mo'ljallagan chora- tadbirlar, hujjatlarda ijtimoiy yordam ko'rsatish belgilab qo'yilgan Bular jumlasiga tibbiy yordam ko'rsatish, ta'lim sohasida islohotlar olib boorish, ijtimoi integratsiyani yaxshilash, shuningdek, ular uchun psixologik va peshqadamlik yordam berishni ham ko'rishimiz mumkin. Shu kabi sohalarda amalga oshirilayotgan harakatlar muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan shaxslarga yanada qulay sharoitlarda yashash imkoniyatini beradi va ularning ijtimoiy hayotga qo'shilishini osonlashtiradi.xususan, bizning jamiyatimizda ham yetarlicha chora-tadbirlar olib borilmoqda. Jumladan, reabilitatsiya markazlarining jamiyatda faol ishtiroki muayyan yashash sharoitiga ega bo'lmagan shaxslarni ma'lum bir miqdorda yashash joyiga, ma'lum bir tomondan olib qaralganda esa ularni ta'lim bilan ham ish bilan ham ta'minlanishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni yaratib berayotganini ham ko'rishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi.
4. <https://lex.uz> 309-son 26.04.2018.
5. <https://lex.uz> 3168-son 19.06.2019.
6. <https://www.gazeta.uz>.
7. <https://www.norma.uz>
8. <http://pravacheloveka.uz>

